

του χέρια τὸ κεφάλι τῆς γυναικὸς του καὶ τὴ φίλησε στὸ μέτωπο.

— «Λέγε, λέγε, εἶπε γελώντας ἐκείνη, ἐγὼ ἕνα ξέρω, ποῦ ἡ χαρὰ μου εἶτανε πολὺ μεγάλη τὴν ἡμέρα ποῦ μοῦ δώκες τὸ λόγο σου νὰ μὴ στείλῃς γιὰ τὴν κατάσκησιν καὶ πάντα θὰ θυμοῦμαι, ποῦ ὅταν εἶπα τοῦ καημένου τοῦ γέρου νὰ μείνῃ ἡσυχος, κείνος μὴν εἰξέροντας πὼς νὰ μοῦ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, σήκωσε ψηλὰ τὰ χέρια ψιθυρίζοντας· «Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δῶνῃ ὅλα τὰ καλά, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μοῦ κάνεις».

— «Ναί, καὶ πούλησε σήμερα τὸ κρσί του καὶ οὔτε τοὺς τόκους δὲν ἤρθε νὰ πλερώσῃ καὶ μοῦ χρωστᾷ πεντακόσιες δραχμῆς, ποῦ ἂν αὔριο τοῦστερνα ἕνα κλητῆρα, μεθαῦριο τὸ πρωὶ εἶχα γιὰ τὰ χρήματά μου καὶ ἡ γυναῖκα μου μιὰ ὁμορφὴ τουαλέττα, ποῦ τὴν ἐπιθυμῶ ἀρκετά, τὸ νοιώθω ἀπὸ τὰ μάτια της, γιὰ τὸ χορὸ τῆς Δευτέρας».

— «Δὲ μὲ μέλλει καθόλου, διαλέγω τὴν καλύτερη ἀπὸ κείνες ποῦ ἔχω. Εἶναι τὸ ἴδιον».

— «Ὅπως θέλεις καὶ παλι εἶχες τὸν κειρό σου νὰ σκεφτῆς; κοίταξε τὸ ρολόγιό του καὶ πρόστασε· «ἐγὼ πάω στὸ γραφεῖο μου, ποῦ ἔχω νὰ κοιτάξω κάτι χαρτιά γιὰ μιὰν ὑπόθεσιν» καὶ ἀφοῦ ξαναφίλησε τὴ γυναῖκα του, τράβηξε στὸ γραφεῖο του ἐνῶ κείνη ἔμπαινε στὴ κρεβατοκάμαρά της.

II

Τὸ ἀρμάρι της ἀνοικτὸ καὶ μιὰ ὁμορφὴ μυρουδιά ἀπὸ ἀνθόνερν πλημμύριζε τὴν κάμαρα ἀπάνου στὸ κρεβάτι, στίς καρέκλες, στὸ καναπέδακι, φορέματα μεταξωτὰ χοροῦ. Τὰ κοίταξε ὅλα καλά, καλά, ἀλλὰ κανένα δὲν τὴν εὐχαριστοῦσε. Τέλος ἔβγαλε τὴ ρόμπα της καὶ μπροστὰ στὸ μεγάλο τοῦ ἀρμαρίου καθρέφτη ἄρχισε ἕνα ἕνα νὰ τὰ δοκιμάξῃ μὲ τὴν ἐλπίδα, ποῦ ἴσως ἀπάνου της νὰ τῆς βρισκε ὁμορφότερα. Γύριζε δεξιά καὶ ἀριστερά, τὰ κοίταξε μὲ προσοχή, ἀλλὰ τὰ ξανάβγαλε, χωρὶς κανένα νὰ τὴν εὐχαριστῇ. Τὸ πείσμα καὶ ἡ στενοχώρια φαινότανε ζωγραφισμένα στὴ μορφὴ της. Συλλογίζονταν τὸ τριανταφυλλί της φόρεμα, ποῦ ἴσα-ἴσα φοροῦσε τὴν αὐτὴ τὴ στιγμή, τί ὁμορφὸ εἶταν τὴν πρώτη φορὰ ποῦ τὸ φόρεσε. Τώρα ὅμως πέσανε οἱ γάτες, ζαρώθηκε τὸ φουστάνι, ἔνοιξε τὸ πολκάκι καὶ ἐνῶ πρὶν εἶτανε χυτὸ ἀπάνου στὸ κορμί της, τώρα φαινότανε ὅς νὰ μὴν εἶναι πιά δικό της. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τᾶλλα της φορέματα, τωστὴ ἀπελπισία. Ὁ καθρέφτης πιάζει πάντα τὸν πρῶτο ρόλο στὴ ζωὴ τῆς γυναικὸς καὶ μάλιστα ἐκείνης ποῦ συχνάζει στὰ σαλόνια, καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἔχει τίς παραξενιές του καὶ δὲ δείχνει τὰ πράματα, ὅπως ἡ γυναῖκα τὰ ποθεῖ, γίνεται ἀμέσως παράξενη ἡ γυναῖκα, καὶ ὁ καθρέφτης ὀχτρός της. Ἐβγαλε μὲ πείσμα ἀνακατωμένο μὲ μιὰ μικρὴ δόση θυμοῦ καὶ τὸ πέταξε μακριὰ της. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι ἀσκημη, καθόλου μάλιστα, καὶ τώρα ποῦ κοιτάζει τὸ γυμνὸ λαιμὸ καὶ τὰ γυμνὰ μπράτσα της, κάτασπρα μὲ τίς ὁμορφὲς γραμμῆς τους, ἕνα χαμόγελο γιομᾶτο εὐχαρίστησιν πλανήθηκε στὰ χεῖλιά της. Τὸ κακὸ εἶναι, ποῦ ὅταν κάποιος παλιὸς της πόθος νὰ τὴν ξαναπειράξῃ κείνη τὴ στιγμή, ἄνοιξε ἀμέσως τὸ μεγάλο της ἀρμάρι καὶ ξεκρέμασε ἕνα μαῦρο βελουδένιο πολκάκι θεάτρου.

Πῆγε ἀντίκρου στὸν καθρέφτη τῆς τουαλέτας, ὅχι πειὰ τοῦ ἀρμαρίου της, γιὰ νὰ φαίνεται μονάχα ὡς τὴ μέση καὶ τὸ φόρεσε. Ἄφινε ὀλόγυμνο τὸ λαιμὸ καὶ τοὺς ὤμους καὶ τὰ μανίκια του πλατεῖα, ἀλλὰ μὲ σχισμὰδ' ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, ποῦ μὲ τὴν παραμικρὴ κίνησιν τοῦ χοροῦ τὸ μπράτσο φαινονταν ἀλάκαιο. Αὐτὸ μάλιστα, ποῦ τῆς πηγαινέει ὁμορφα!

Τὸ μαῦρο κάνει νὰ φαίνεται πιὸ ἄσπρο τὸ δέμα της καὶ ξανθότερα τὰ μαλλιά της.

Γύρισε καὶ κοιτάχτηκε ἀπὸ τὰ πλάγια, δὲν τῆς ἔφτασε καὶ πῆρε ἕνα μικρὸ καθρεφτάκι γιὰ νὰ ἰδῇ πὼς τῆς κάθονταν πίσω καὶ τέτοια εἶτανε ἡ εὐχαρίστησιν της, ποῦ χαμογελοῦσε ἀπὸ χαρὰ. Δὲν ἄργησε ὅμως νᾶρθῃ στὴν πραγματικότη. Αὐτὸ εἶτανε ἕνα πολκάκι θεάτρου καὶ τῆς χρειαζόνταν ἀλάκαιο φόρεμα χοροῦ.

Νὰ τον ὁ παλιὸς της πόθος, ἕνα μαῦρο φόρεμα βελουδένιο μὲ μακρὰν οὐρά γιὰ χορὸ, πὼς θὰ τὸ φοροῦσε χωρὶς κανένα τζοβαίρικό, μονάχα μὲ μιὰ σειρά μαργαριτάρια στὸ λαιμὸ, καὶ θὰ ἦταν, γι' αὐτὸ δὲν μπορούσε ν' ἀμφισβᾶλλῃ, μιὰ ἀπὸ τίς καλύτερες τοῦ χοροῦ. Γιατὶ τάχα ὄχι καὶ ἡ καλύτερη; Ἀλλὰ πὼς θὰ κατώρθωνε τὸνεῖρό της νὰ λάβῃ ζωὴ; Σ' αὐτὴ τὴ σκέψῃ μελαχόλησε ἀμέσως. Ὁ ἄντρας της τῆς εἶπε τὸ πῶς, ἀλλ' αὐτὸ οὔτε νὰ τὸ συλλογιστῇ δὲν ἤθελε. Θυμόντανε τὴ φτώχεια, πὼς εἶδε τὸ καλύβι τοῦ γέρου Προβατᾶ μὲ τὰ τέσσαρα ἀγγονάκια του ξυπόλυτα καὶ γυμνὰ ποῦ κουνάουσε ὁ ἴδιος ἀφοῦ τοῦ πέθανε γυναῖκα καὶ θυγατέρα. Μιὰ κατάσκησιν θὰ τὸν ἀνάγκασε νὰ πλερώσῃ, γιὰ νὰ μὴν τὸν διώξουν ἀπὸ τὸ καλύβι του καὶ τοῦ πετάξουν τὰ μικράκια στὸ δρόμο, μὰ τὰ χρήματα ποῦ θᾶδινε — εἶν' ἡ ἀλήθεια ποῦ τὰ χρωστοῦσε — δὲν εἶναι τὸ ψωμί τῶν μικρῶν ὄρφανῶν καὶ τοῦ Γέρου Παῖπου;

Μ' αὐτὲς τίς σκέψεις λησμόνησε, ἵπου βρισκόνταν ἀκάμα μὲ τὸ βελουδένιο μαῦρο πολκάκι.

— «Ὅτ' ἀπαλέξω ἕνα ἀπὸ τὰ φορέματά μου καὶ θὰ πάω», εἶπε ἀπορασιαστικά καὶ ἄρχισε νὰ ξεκουμπώνῃ τὸ πολκάκι, ποῦ τῆς πῆγαινε τόσο ὁμορφα. Χωρὶς ὅμως νὰ τὸ θελῃ τὸ μάτι της ξανάπεσε στὸν καθρέφτη φίλος ἢ ὀχτρός της εἶτανε κείνη τὴ στιγμή ὁ καθρέφτης; καὶ δὲ μπόρεσε νὰ μὴ σταματήσῃ τὸ ξεκούμπωμα. Ξανακαμάρωσε τὴν ὁμορφιά της, τῆς ἔρεσε νὰ στέκῃ ἔτσι ντυμένη καὶ συλλογίστηκε τὰ μαργαριτάρια της. Γιατὶ νὰ μὴν ἰδῇ πὼς τῆς στέκουν μὲ τὸ μαῦρο βελουδο; Φοροῦσε ποῦ φοροῦσε τὸ πολκάκι. Δὲν μπόρεσε ν' ἀντισταθῇ στὸν Πειρασμό, ξεκλείδωσε ἕνα ἀπὸ τὰ συρτάρια τῆς τουαλέτας της, πῆρε ἕνα κουτάκι τῆνοιξῃ καὶ ἔβγαλε ἕνα περιδέρυ μαργαριταρένιο, ποῦ πέρασε στὸ λαιμὸ της.

Τέτοια εἶτανε ἡ ἐντύπωσίν της, ποῦ κοιτάζει μὲ βλέμμα γιομᾶτο περιφρόνησιν τὰ λοιπὰ τοῦ χοροῦ φορέματα ποῦ εἶταν πεταμένα στὴν κάμαρα ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Καὶ φαντάστηκε τὴν ὁμορφιά της μὲ τὸνευμένο της φόρεμα στὴν σάλα τοῦ χοροῦ, ποῦ τᾶπειρα φῶτα θὰ τῆς χάριζαν καὶ ἄλλη ὁμορφιά, ἐνῶ ἐκείνη τόσο νέα μὲ τὸ μαῦρο βελουδο καὶ τὸ ψηλὸ της ἀνάστημα, θὰ στέκονταν ὡς Βασίλισσα—Βασίλισσα ἀληθινή—ὠραιότερη ἀπ' ὅλες καὶ θὰ τραβοῦσε τίς ματιὰς καὶ τὸ θαυμασμὸ ὄλων. Τὴν ἄλλη μέρα ὅλες οἱ σφημερίδες θᾶρχαφταν γιὰ τὴν ὁμορφιά της καὶ ἐνῶ οἱ κύριοι θὰ τὴν ἐπαινοῦσαν, ἀπὸ ζήλεια οἱ ἄλλες κυρίες θὰ προσπαθοῦσαν νᾶρθουν ψιγάδια στὸ ντύσιμο, στὴ μορφὴ της. Τὴ ὁμορφὴ εἶ;

Κάθε γυναῖκα θέλει ν' ἀρέσῃ, γεννιέται μ' αὐτὸν τὸν πόθο στὴ ψυχὴ καὶ κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ πετύχῃ. Πολλοὶ λένε, πὼς ἂν οἱ γυναῖκες χάνουν ὥρα πολλὴ στὸν καθρέφτη καὶ ἄλλη τόση στὰ μαγαζιά, τὸ κάνουν ν' ἀρέσουν τοὺς ἄνδρες. Πολὺ λαθιμένοι εἶναι ὅσοι τὸ πιστεύουν. Ἡ γυναῖκα θέλει νᾶναι καὶ ἔξυπνη γιὰ τὸν ἄντρα, θέλει ὅμως νᾶναι καλοντυμένη γιὰ τὴν γυναῖκα, ὄχι γιὰ νὰ τῆς ἀρέσῃ—ξέρει, καὶ ἂν αὐτὸ συμβαίη ποτὲ μιὰ γυναῖκα δὲ θὰ τὸ μολογήσῃ γιὰ τὴν ἄλλη—ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν σκᾶσῃ. Τὴ ρόλο παίξῃ ἢ ράφτρα στὴ φίλια, στὴ σκέψῃ καὶ στὴ συμπάθεια τῶν γυναικῶν! Νὰ φαντάζεται τάχα πόσες ζήλιες κρύβονται ἀνάμεσα σὲ

μιὰ καλοκαμωμένη συρρίτσα, πόσα μίση σ' ἕνα πιτυχημένο φουστάνι, πόση κακογλωσσία σὲ μιὰ γιὰ γούστο βλαμμένη κορδέλλα ἢ νταντέλλα;

«Ὅχι, ἀδύνατο νὰ πᾶν στὸ χορὸ μ' ἐκείνα τὰ κορδέλλα, καλῆτερα καθεστὶ σπῆτι της, ἀλλὰ τότες καὶ ὁ Πρόξενος θὰ δυταρεστηθῇ καὶ θὰ λυπήσῃ τὸν ἄντρα της. Δὲν εἶναι ὅμως σωστὸ νὰ τοῦ δώσῃ αὐτὴ τὴ στενοχώρια, ξέρει πόσο τὴν ἀγαπᾷ καὶ πόση λύπη θὰ νοιώσῃ ἂν ἐκείνη μείνῃ σπῆτι, γιὰτὶ αὐτὸς δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ. Ἀλλὰ καὶ πὼς νὰ πᾶν πάλι καλοντυμένη μὲ τόσους ξένους ποῦ θᾶναι; εἶναι καὶ ντροπὴ!

Ἐνα λοιπὸν ἔμεινε τώρα—μὲ τὰ παλιά της φορέματα δὲ θὰ πῆγαινε ποτὲ—νὰ πᾶν ἢ νὰ μὴν πᾶν ἂν τὸ πρῶτο, ἔπρεπε ν' ἀρήσῃ τὸν ἄντρα της νὰ κάμῃ τὴν κατάσκησιν, ἂν τὸ δεύτερο, θὰ λυποῦσε τὸν ἄντρα της. Ἐπρεπε νὰ διαλέξῃ, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰν τὸν λυπήσῃ σκεφτότανε, ἐνῶ δὲν τῆς ἔκανε καρδιά νὰ βγάλῃ ἀπὸ πάνω της τὸ βελουδένιο πολκάκι, ἀλλὰ παλι καὶ τοῦ γέρου τοῦ φτωχοῦ νὰ τοῦ κάμουν κατάσκησιν; Γλυτώνει ὅμως καὶ ἀπὸ ἕνα χρέος, ποῦ ὅσο ὁ κειρὸς περνᾷ τόσο καὶ μεγαλώνει. Αὐτὸ δὲν τὸ εἶχε σκεφτῇ καὶ αὐτὸ εἶπανε γιὰ τὴν γυναῖκα ποῦ ζητοῦσε νὰ συνθηκολογήσῃ γιὰ τὴ συνειδήσῃ της τὸ Ἐύρηκα τοῦ Ἀρχιμύθου. Ἐβγαλε τὸ χέρι της στὸ μέτωπο, ὅς νᾶχε κουρασθῇ ἀπὸ τὴ σκέψῃ καὶ ἀμέσως αὐτὴ τὴ φορὰ ἀλήθεια μὲ ἀπόφαση ἔβγαλε τὸ πολκάκι, φίλαξε τὰ μαργαριτάρια καὶ ξαναφόρεσε τὴ ρόμπα της. Καὶ ὅς νὰ φοβόνταν μὴν ἀλλάξῃ γνώμη, ἔνοιξε γρήγορα τὴν πόρτα τῆς κρεβατοκάμαρας της καὶ πῆγε ἴσα ἴσα στὸ γραφεῖο τᾶντρός της. Μόλις ἐκεῖνος τὴν ἀντίκρουσε τῆς χαμογέλασε μὲ γλυκάδα.

— «Ἐξέρεις, γιὰτὶ ἔλθα, Νίκο; Νὰ σοῦ πῶ, ποῦ σκέφτηκα, πὼς ἔχεις δίκιο. Κάμε τὴν κατάσκησιν τοῦ Προβατᾶ, κακὸ δικό τους εἶναι νὰ τοὺς ἀφηνεύω γιὰτὶ μεγαλώνει τὸ χρέος τους, κᾶρσι ποῦ ἔτσι τοὺς μαθαίνουμε νᾶναι κακοπληρωτάδες καὶ μίνουμε καὶ μεῖς χωρὶς περιστοια».

Κέρκυρα 24 .9. 05

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

ΑΠΙ ΑΝΤΗΣΗ ΣΤΙΣ «ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΟΔΙΕΣ»

Κύριε Ταγματοῦλε,

Εἰς τὸ 175 φύλλον τοῦ «Νουμά» εἰδήχασα μίαν πολὺ καλὴν περίλησιν τῆς Γλωσσικῆς μου μελέτης καὶ σπεύδω νὰ εὐχαριστήσω καὶ τὸν «Νουμῆν» καὶ τὸν κ. Ἐρμονα διότι ἐφρόντισαν νὰ γνωρίσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας των ἕνα βιβλίον, τὸ ὅποιον, πολὺ πιθανόν, θὰ ἔμεινεν εἰς αὐτοὺς ἄγνωστον.

Σκοπὸν δὲν ἔχω νὰ συζητήσω μαζὺ μὲ τὸν ἐπικριτὴν μου τὰ ζητήματα εἰς τὰ ὅποια δὲν συμφωνοῦμεν. Συζητήσῃ δὲν ἔμπορεῖ γείνη ἐκεῖ ὅπου ὁ ἕνας ἐνοεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἰδέας του μὲ πράγματα καὶ ἱστορικὰ γεγονότα, ὁ δὲ ἄλλος μὲ μόνους τὰς ἀτομικὰς του ἐντυπώσεις. Ἄς τ' ἀφήσωμεν λοιπὸν αὐτὰ κατὰ μέρος καὶ ἄς μὴ χολοσαίνωμεν ἂν οἱ ἄλλοι δὲν παραδέχονται τὰς ἰδέας μας.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον εὕρισκω διορθώσιμον εἰς τὴν ἐπικρίσιν ταύτην, εἶναι τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιον ὁ κ. Ἐπικριτὴς μου ἀποδίδει πράγματα τὰ ὅποια ποτὲ δὲν εἶπα.

«Τὸ πόρισμα τῆς μονογραφίας αὐτῆς, λέγει κατὰ λέξιν ὁ ἐπικριτὴς μου, εἶναι πὼς δὲν πρέπει νὰ θυσιάζῃ οὔτε ἡ Δημοτικὴ οὔτε ἡ Καθαρίδουσα, μὰ πὼς ὠφέλιμο θὰ σταθῇ ἂν μπορέσομε νὰ

«τίς συνταιριάζουμε σε τρόπο που να γίνουν ένα μιὰ μέρα».

«Έως εδώ υπάγει πολύ καλὰ ἀλλ' ἀπ' ἐδῶ ὡς κάτω ὅλα εἶναι ἀνάποδα.

«Γιὰ νὰ καταντήσουμε ὅμως ἐκεῖ χρειάζονται προῖτα—λέει ὁ κ. Ἀποστολίδης—να γράφουμε με δημοτικούς τύπους (καὶ τότε ἀπὸ τοῦ θὰ κρέμονται ἡ καθαρῆβουσα;) καὶ νὰ βροῦμε καινούριο ἀλφάβητο ποῦ νὰ δύναται νὰ οἰμαίνῃ ὅλα τὰ φωνητικὰ συνταιριάσματα τῆς δημοτικῆς».

Ἐνῶ ἐγὼ λέγω σελ. 161

«Πρέπει λοιπὸν νὰ μένουν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, καὶ οἱ Λόγιοι μας, ἀντὶ νὰ λογοφέρωνται καθε λῖγο καὶ λιγάκι, ἀντὶ νὰ φορτώνουν τὴν αἰσθητικὴν οἱ μὲν μὲ βαρβαρισμούς ἀξέστοιχους, οἱ δὲ μὲ ἑλληνισμούς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀκαταλήπτους, πρέπει νὰ προσπαθήσουν νὰ συμπληρώσουν τὰ δύο ἰδιώματα ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον ἀφαιρούμεντες ἀπὸ αὐτὰ πᾶν ὅ,τι ξενικὸν ἢ ἀργαῖκόν τὰ χωρίζει καὶ ἀντικαθιστῶντες τὰ ἐλλείποντα διὰ πλέξεων λαμβανομένων κατὰ προτίμησιν ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ λαοῦ γλώσσαν, ἐν ἀνάγκῃ ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ὡς καὶ ἀπὸ τὰς ξένας γλώσσας, ὁσῶν τὰ ὀνομαζόμενα πράγματα εἶναι ξένα. Ὅτῳ αὐτὸν πρᾶττοντες δὲν θάρσῃσαν νὰ ἐξομοιώσουν τὰ δύο ἰδιώματα καὶ νὰ παύσουν τὴν ἀσυνέτην δι-ακρίσιν, τὸ ὅποιον θὰ ἦναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τελευτήν τῆς λαλουμένης ἐπιχρᾶτησιν».

Πὸ καθαρά, νομίζω δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐκφρασθῇ ἡ ἰδέα μου.

«Ἄλλο βῆμα, λέγω παρακάτω, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν θὰ ἦτον ἡ εἰσαγωγή τῶν δημοτικῶν τύπων εἰς τὸν γραπτὸν λόγον. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον ὅσον τὸ φαντάζονται οἱ Δημοτικισταὶ μας....!»

Καὶ ἐξακολουθῶ νὰ δίδω τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους πιστεύω ὅτι ἔχω δίκαιον νὰ φρονῶ τοῦτο.

Πιστεύω, κ. Ταγκόπουλε, ν' ἀναγνωρίσετε ὅτι αὐτὰ τὰ δύο κείμενα δὲν ἐκφράζουν τὰς αὐτὰς ἰδέας, καὶ ὅτι τὸ κείμενόν μου ἐπαθεν, ἴσως ἀπὸ ἀπροσεξίαν τοῦ διορθωτοῦ σας, τρομερὰν παραμόρφωσιν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Νουμά» εἶναι πολὺ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου καὶ δίκαιον θὰ ἦτον καὶ συμ-φῆρον καὶ εἰς τοὺς δύο μας νὰ γνωσθῇ τὸ ὀγλιγορό-περον ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρού-σης μου εἰς ἓν ἀπὸ τὰ προσεχῆ τοῦ «Νουμά» φύλλα.

Εὐχαριστῶν ὑμᾶς ἐκ προκαταβολῆς διατελω

Ὅπως ὑμέτερος
B. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Ἐν Ραμνίῳ τῆς Ἀλεξανδρείας
τὴν 20 Δεκεμβρίου 1905.

ΤΑ ΕΛΛΗΝ. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ*

Πῶς εἴταν μιὰ εὐτυχισμένη ἐμπνευση τοῦ ἀξιό-τιμου ἐκδότῃ νὰ μπιστευτῇ τὸ ξανατύπωμα τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν σ' ἓναν ἄνθρωπο καθὼς τὸν Pavolini, εὐκολὰ θὰ τὸ παραδεχτῇ κα-

*) [Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγοῦδια μεταφρασμένα καὶ σχολιασμένα ἀπὸ τὸν Νικόλαο Τομμαζέο με πολλὰς προ-σῆσεις καὶ με εἰσαγωγή τοῦ P. E. Pavolini Sandron 1905].

«Σημ. τοῦ Νουμά». Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Tosi δημοσι-εύθηκε στὸ Ἰταλικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ «Atene e Roma» χρόνος VIII ἀριθ. 78.

θένας ποῦ ξέρει καὶ μπορεῖ νὰ χτιμήσῃ τὴ μόρφωση τοῦ σοφοῦ σανσκριτιστῆ. Μ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ μπο-ροῦμε νὰ γνωρίσουμε ἀπ' εὐθείας, δηλ. καλῆτερα παρὰ μ' ἓνα βιβλίον ἱστορικὸ ἢ σοβαρὰ ἐρευνητικὸ, τὸ νεώτερον ἑλληνικὸ λαὸ, τόσο ἄδικα λησμονημένο, στὶς ἀπαλῆς του τρυφερότητες, στὰ ὀλόθερμα πάθη, στὸς προαιώνιους πόνους καὶ στὶς ἐλπίδες. Εἶναι ὀ-λόθερσα τραγοῦδια, χωρὶς καμμιὰ φιλολογικὴ ἀξίω-ση, λουλούδια γεννημένα ἀπ' τὴ φαντασία ἀνώ-σταυτων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι τραγουδοῦν ἀπὸ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς, γυρίζοντας ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, σ' ὅλα τῆς Ἑλλάδας τὰ μέρη σκορ-πίζοντας τὸν ἀντίλαλο τῆς καρδιάς του. Ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγοῦδια, δυνατὰ σὰν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ βουνοῦ ποῦ ὑμνοῦνε, ὡς τὰ ἱστορικὰ τραγοῦδια ποῦ ζυγραφίζουν τὴς πρὸ σημαντικῆς στιγμῆς τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀπὸ τὰ οἰκογενεια-κὰ τραγοῦδια, ποῦ μέσα σ' αὐτὰ ἡ στοργὴ γιὰ τὴν οἰκογένεια βρῖσκει τὴν πρὸ λεπτὴ καὶ τὴν πρὸ ἄγνη ἐκφρασὴ τῆς, ὡς τὴς μπαλλάτες, τὴς ρομάντσες καὶ τὰ τρυφερὰ τραγοῦδια τῆς ἀγάπης, εἶναι ὀλόκληρη ἡ ζωὴ ἐνὸς λαοῦ ὅπου τὴν ξαναζοῦμε μέσα στὶς πολ-λὰς καὶ διαφορὰς ὄψεις τῆς. Πολεμικὰ τραγοῦδια εἶναι τὰ κλέφτικα ἢ καλῆτερα ἀποθέωσις τῶν ἡρώων, οἱ ὅ-ποιοι ζευγαρώνοντας τὴν ἀδάμαστη καὶ ἀγρία ἐνέρ-γεια τῶν πρωτογενῶν ἀνθρώπων με μιὰ φυσικὴ καὶ γλυκύτατη καλοσύνη ζοῦνε ἀπάνω στὰ βουνὰ με τοὺς ἀπρόσιτους βράχους κ' ἐρευνᾶνε με μάτι ἀπτοῦ τὸ ζῦγμα τοῦ Τούρκου ἑτοιμοὶ νὰ νοῖξουνε τουφεκί ἢ νὰ ἠρμήσουν σ' ἐφοδο. Στὰ ἱστορικὰ τραγοῦδια πάλι αἰσθάνεσαι τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἄτυχῃ πα-τρίδα ποῦ τὴν πλακώνει νύχτα γεμάτη θλίψη καὶ λαχτάρα ποῦ σπαράζει τὴν καρδιά, με φλογερὰς ὀρ-μὲς καὶ γλυκὰς ἐλπίδες. Ὁ ποιητὴς θυμίζει τὴν ἀλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπ' τοὺς Τούρκους (1453), μ' ἀπ' τὴν ἄλλο μέρος τὰ δοξασιμένα κατορ-θώματα τῶν Μπουτσαράων καὶ τῶν Καραϊσκάκηδων (1827), θέματα δηλ. πόνων καὶ νόμιμης περηφάνειας γιὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ στὸν κύκλο τῶν τραγουδιῶν τῶν σουλιώτικων πολέμων ὑψώνει τὸν ὕμνον τοῦ στίς ἡρωϊκὰς γυναῖκες τῆς ἄτυχῆς ἐκείνης ἐπιχείρησῆς, στὴ γυναῖκα τοῦ Τζαβέλα

ἀποῦ πολεμᾷ με τὸ μωρὸ στὸν κόρφο τῆς, κρατῶντας
στὸ ἄνα τῆς χεῖρὶ τὸ σπαθὶ καὶ στ' ἄλλο τὸ τουφεκί».

στὴ Χαϊδῶ καὶ στὴ θυσία τῆς Δέσπωσης, ποῦ γιὰ νὰ μὴν πῆσῃ στὰ χεῖρα τῶν Τούρκων βάνει φωτιὰ στὸ μπαρούτι καθὼς ἡ Μίκαλα κ' οἱ μὲ φλόγα ἐρίναν». Ἐστὶ ἡ ἀδερφή τοῦ Μάρκο-Μπότσαρη περὶ ἀπ' ἐμπρός μας φεύγοντας τὴν ὄργην τῶν ὀχτρῶν ποῦ τὴν κυνηγοῦνε καὶ με τὸ δαμασκί σπαθὶ τῆς καὶ με τ' ἀσημένιο τῆς πιστόλι μᾶς φαίνεται σὰ νὰ ζωντανεύῃ τὰ ἐπικά κα-τορθώματα τῶν Ἀμαζόνων.

Ἀπ' τὴν ἀγάπην γιὰ τὴν πατρίδα στὴ στοργὴ γιὰ τὴν οἰκογένεια. Βρῖσκονται καινούρια γιὰ τὰ Φῶτα, γιὰ τὸν Ἀη-Βασίλη (τῆς πρωτοχρονιάς) καὶ γιὰ τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη, ὅταν γυρίζῃ τὸ χε-λιδὸν φέρνοντας τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὰ παλληκάρια τὴ χαιρετοῦν, καθὼς στὸν ἀρχαῖο καιρὸ, με στίχους ποῦ θυμίζουνε στίχους τοῦ Ἀθηναίου. Κάποτε πάλι θλι-βερὰ ἀντηχοῦν τοῦ χωρισμοῦ κ' ἀπὸ μακροῦ τρα-γοῦδια, λόγια φτωχῶν ἐξόριστων ποῦ θυμοῦνται τὴς γλυκῆς τῆς πατρίδας τοῦς ἢ κλάματα δυστυχισμέ-νων ποῦ χωρίζονται ἀπ' τὸ σπίτι τοῦς, ποῖς ξέρει ἂν γιὰ πάντῃ. Στὸ τέλος τελευταία ὑποδιαίρεση αὐτῆς τῆς σειρᾶς τῶν οἰκογενειακῶν τραγοῦδιῶν τὰ μοιρολόγια, ἐμπνευσμένα πρόχειρα ἀπὸ μιὰ με-γάλη λύπη, αὐτὰ ποῦ μαρτυροῦν μιὰ λαϊκὴ συνή-θεια χωρὶς διακοπὴ ἀπ' τοὺς γόους τῶν τραδιτίσ-των πάνω στὸ σῶμα τοῦ Ἐχτορα στὴν Ἰλιάδα, στὴν περιγραφή τοῦ Ψευτο-Λουκιανοῦ στὸ de luctu καὶ ἀπ' αὐτὴ ὡς τοὺς δικούς μας χρόνους. Μὰ ἐγὼ

θέλω νὰ σημειώσω ἐδῶ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς θρήνους τὸν ἀντίλαλο ἀρχαίων ἔχων, σὰν ἐκεῖνο ποῦ ἀπο-κρίνεται ἓνα πεθαμῆνος στὸ χαιρετισμὸ τοῦ δια-βάτη:

«Τὴν καλὴ μέρα ἔχετε σὲς στὸν ἀπάνου κόσμο,
«Διαβαίνετε με τὴ δροσιὰ καὶ σὲς φωτίζει ὁ ἥλιος,
«Κ' ἐγὼ μαι ὁ κακότυχος μέσα στὴ γῆ τὴ μαύρη»

Δὲ σὲς φαίνεται ν' ἀκούτε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπειλ-πισμένους στίχους τὴν κραυγὴ τῆς ἀγωνίας ποῦ ἀφι-νει ὁ Ἀχιλλεὺς μέσα στὰ σκοτάδια τοῦ Ἄδη; ἓνας δυνατὸς πόθος γιὰ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸ φῶς, καθὼς στὰ λόγια αὐτοῦ τοῦ ἄλλου πεθαμῆνου:

«Καὶ παῖδες ὁ πόνος πῶχομε δᾶ στὸν ἀπάνου κόσμο,
«Ἄδῳ ποῦ τὸν ἥλιο βλέπομε καὶ με τὸ Φῶς του τρᾶμε;
«Στὸν Ἄδη ἔναι τὰ δάκρυα κ' ἐναι τὸ μαῦρο κλάμα.»

Τὰ τραγοῦδια τοῦ Χαροῦ ἔχουν σύντομα σχολιαστὴ στὴ σφῆ εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν Pavolini, ὁ ὅποιος ἐ-σημείωσε τὴς ὁμοιότητες μεταξὺ αὐτῶν καὶ πολλῶν παρὰδόσεων ἄλλων λαῶν. Πρὸς μετὰ μιὰ ἀκόμα παικι-λία παρουσιάζει ἡ συλλογὴ ἀπὸ μπαλλάτες καὶ ρο-μάντσες, συγκινητικῆς ἱστορίας ἀθώου ἔρωτα ἢ πα-θους ἀχαινωτοῦ, συγκινητικὰ ἐπεισόδια πίστεως ποῦ τὰ ὑπερέχει ὅλα, καὶ τίποτα δὲ φοβᾶται ἢ ἀπιστίας ποῦ ὅλα τὰποτολμᾷ, παρὰδόσεις ποῦ κλείνουν μέσα ἀπὸ μυθικὸν κόσμο, λεπτῆς καὶ χαριτωμένης ἀλληγο-ρίας, με μιὰ λέξη τραγοῦδια ποῦ μέσα τοῦς ξανα-βρῖσκει ὅλη τὴ ζωὴ ποῦ ζῆσε τριγυρισμένη ἀπ' τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ ἢ μὲς' στοὺς κάμπους καὶ στὰ δάση ποῦ χαμογελοῦσε στὴν πρασινάδα τοῦς τὸ γα-λαζιο τούρανοῦ, ἢ πάνω στὰ κύματα φουρτουνασιμέ-νης θάλασσας. Ἐρωμένη καὶ γυναῖκα τοῦ καὶ μη-τέρα, ἡ γυναῖκα με μιὰ λέξη μᾶς φανερώεται με μὴδες τὴς πρὸ εὐγενικῆς ἀρετῆς τῆς, με με τὸ θεί-γητρό τῆς τὸ τρομερὸ καὶ θανατηφόρο.—Τελευταία ἔρχονται τὰ ἐρωτικὰ τραγοῦδια καὶ τὰ διστιχα, αὐτὰ τὰ τελευταία πολυκρίθμα πρόχειρα φτιαγ-μένα ἀπὸ τοὺς νέους ἐρωμένους παντοῦ ὅπου ἀκού-γεται ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, ἀπ' τὴν Τραπεζοῦντα ὡς τὴν Κορσική.

Ὁ Pavolini δὲν περιορίστηκε νὰ κἀνῃ μιὰ ἐκλογή ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τὰ μεταφρασμένα ἀπ' τὸν Τομ-μαζέο, μὰ πρόσθεσε σ' αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ προ-μεινὰ ἀπὸ συλλογῆς νεώτερες καὶ ἄλλα ἀκόμα ἀνεκ-δοτα, μεταφράζοντας πάντα πιστὰ κ' ὄχι ἀσύφωνα με τὴν δύναμιν καὶ τὴν τέχνην ἐκείνην ποῦ θαυμάζου-με στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Δαλματοῦ. Μὰ περισσό-τερο ἀπ' ὅλα τοῦ φαίνεται πῶς ἔκανε καλὰ νὰ κρα-τήσῃ τὴς σημειώσεις τοῦ Τομμαζέο, οἱ ὁποῖες, κάτω ἀπ' τὴ φαινομενικὴ ἀπλότητα, κρύβουν παρατηρη-τικὸ θαυμαστό, βαθύ, χαιρῆχτηρίζοντας συχνὰ με μιὰ φράση ἢ μ' ἓνα μοναχὸ ἐπιθετο τὸ ἑλληνικὸ τραγοῦδι πολὺ καλῆτερα παρ' ὅ,τι ἓνας ἄλλος θὰ μποροῦσε νὰ κἀνῃ με μικρὸν σχολιασμά. Πιστεύω πῶς ἡ καινούρια συλλογὴ θὰ βρῇ ὅλη τὴν τύχη τοῦ τῆς ἀξίζει καὶ ὅτι θὰ διαβαστοῦν καὶ στὴν Ἰτα-λία με ὠφέλεια καὶ μ' εὐχρηστῆσιν αὐτὰ τὰ τρα-γοῦδια γραμμένα με μιὰ γλώσσα γιὰ τὴν ὁποία δὲ ἔλεγε ὁ F. uriel: «il me lui ma ique vien, pour dire raga: dé dès à présent comme la plus belle langue de l'Europe; et c'en est indubitablement la plus perfectible».

(Μετάφρ. Ν. Γ. T. Tosi

Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Καὶ πάλι δύο ἀραδοῦλες γιὰ τοὺς γλωσσολόγους. Ἄ-κούσαμε στὸ ταχυδρομεῖο κάποιον κύριο ποῦ ζητοῦσε νὰ γράψαι δύο β ρ α χ έ α ς. Ἀκούσαμε καὶ κάποιον φίλο μας δικηγόρο ποῦ λέγε: «Ἄ δὲν ἐξεπληρώθη χτέες, ἔ ξ ε π λ η ρ ο ὁ ὁ τ α ι σ ῆ μ ε ρ α».

— Ἀπόδειξις τρανῆς καὶ τὰ δύο πῶς ἡ Καθαρεύουσα εἶναι ἡ .. Φυσικὴ μας γλώσσα!

— Ἀπὸ ἓνα κοινωνικὸν τῶν «Καιρῶν» τῆς περασμέ-νης Πέμτης μαθαίνουμε πῶς ἀπὸ τοῦ ΣΟΦΟΥ (11) κα-θηγητοῦ τῶν Ἑλλ. Γραμμάτων κτλ. κ. Γ. Μιστριώτου ἐξεδόθη ὁ Β' τόμος τῶν ρητορικῶν λόγων αὐτοῦ κο-